

Utjecaj glazbe na dijete predškolske dobi s teškoćama u razvoju

Blagus, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:702934>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marija Blagus

UTJECAJ GLAZBE NA DIJETE PREDŠKOLSKE DOBI S
TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Završni rad

Čakovec, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marija Blagus

**UTJECAJ GLAZBE NA DIJETE PREDŠKOLSKE DOBI S
TEŠKOĆAMA U RAZVOJU**

Završni rad

Mentor rada:
Branimir Magdalenić, prof. umjetnički savjetnik

Čakovec, rujan 2024.

Sadržaj

Sažetak

Summary

Uvod.....	1
1. Važnost utjecaja glazbe na razvoj djeteta predškolske dobi	2
1.1 Potencijalna dobrobit glazbe u razvoju djeteta predškolske dobi.....	2
1.2 Vrste slušanja glazbe i glazbene aktivnosti u sklopu vrtića.....	3
2. Glazba i djeca s teškoćama u razvoju	5
2.1 Način uključivanja djece s teškoćama u razvoju	5
2.2 Potencijalni efekti glazbe kod djece s teškoćama u razvoju.....	6
3. Glazbena terapija	8
3.1 Vrste glazbene terapije	8
3.2 Svrha glazbene terapije	10
3.3 Mozartov efekt	10
4. Odabrane najvažnije stavke za razvoj glazbenog utjecaja kod djece predškolske dobi i načini na koje utječu	12
4.1 Tempo	12
4.2 Ritam	12
4.3 Dinamika	13
4.4 Melodija.....	13
4.5 Udaraljke	14
5. Moguća rješenja za budući pozitivan razvoj odnosa glazbe i djeteta	16
5.1 Personaliziranje i pristupačnost	16
5.2 Integracija tehnologije.....	17
5.3 Prijedlog potencijalnih stvaralačkih glazbenih aktivnosti i poticanje javne edukacije	18
Zaključak.....	20

Literatura

Popis tablica i slika

Izjava

SAŽETAK

U ovom se završnom radu razmatraju utjecaji, tehnike i prijedlozi glazbenih aktivnosti za primjenu u sklopu predškolskog obrazovnog programa te njihov utjecaj na djecu predškolske dobi s teškoćama u razvoju. Svrha pisanja ovoga završnog rada jest dokučiti postojeće i predložiti buduće potencijalne glazbene aktivnosti čiji će učinak pozitivno djelovati na djecu s teškoćama u razvoju. Navedeno istraživanje provodi se u svrhu isticanja optimalne postojeće metode te identificiranja adekvatnih inovativnih prijedloga za bolju ponudu glazbenih aktivnosti u predškolskom obrazovnom programu. Prikupljanje sekundarnih podataka korišteno je kao metoda prikupljanja podataka u sklopu ovog završnog rada. Navedena metoda upotrebljava se u svrhu informiranja i donošenja adekvatnog zaključka. Prikupljeni su podatci većinski prikazani u kvalitativnom obliku s manjom dostupnosti i zastupljenosti kvantitativnih podataka. U sklopu provedenog istraživanja, autorica je zaključila da glazbene stavke – tempo, ritam, dinamika, melodija i instrumenti, pozitivno utječu na razvoj djeteta predškolske dobi s teškoćama u razvoju. Također se može zaključiti da bi području glazbenih aktivnosti u sklopu predškolskog obrazovanja pridonijela primjena inovativnih prijedloga iz ovog rada. Autoričina preporuka jest provoditi daljnje adekvatne analize koje bi se fokusirale na kvantitativne te na kvalitativne podatke s obzirom na utjecaj glazbe na djecu predškolske dobi s teškoćama u razvoju. Svrha navedene analize bila bi uspostava daljnjih zaključaka s preciznijim statističkim obilježjima – smanjenje standardne devijacije podataka, povećanje točnosti prosjeka, jasno definirane granice...

Ključne riječi: glazbeni utjecaj, predškolska dob, teškoće u razvoju, glazboterapija

THE INFLUENCE OF MUSIC ON A PRESCHOOL CHILD WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES

SUMMARY

In this thesis, the influences, techniques and suggestions of musical activities that are used as part of the current preschool educational program and their impact on preschool children with developmental difficulties are considered. The purpose of writing this thesis is to find out the existing and propose future potential musical activities whose effect will have a positive effect on children with developmental disabilities. The research is carried out with the purpose of highlighting the most optimal existing method and identifying adequate innovative proposals for improving the existing offer of musical activities as part of the preschool educational program. Secondary data collection was used as a data collection method within this thesis. The mentioned method is used for the purpose of informing and reaching an adequate conclusion. The collected data is mostly presented in a qualitative form, with less availability and representation of quantitative data. As part of the conducted research, the author concluded that musical factors - tempo, rhythm, dynamics, melody and instruments, have a positive effect on the development of preschool children with developmental disabilities. It can also be concluded that the field of musical activities within preschool education would benefit through the use of innovative proposals of this thesis. The author's recommendation is to conduct further adequate analysis that would focus on quantitative as well as qualitative data regarding the impact of music on preschool children with developmental disabilities. The purpose of the analysis would be to establish further conclusions with more precise statistical features - reduction of the standard deviation of the data, increase in the accuracy of the average, clearly defined limits, ...

Key words: musical influence, preschool age, developmental difficulties, music therapy

UVOD

Glazba ima mnoštvo opisa, naziva i definicija, međutim glazba i njezina interpretacija individualizirane su stavke čija je interpretacija u rukama, odnosno uhu, slušatelja. Glazba često budi neku vrstu energije u živim organizmima. U ljudskom je svijetu glazba poznatija kao pokretač emocija i tijela. Navedeno je samo jedan od glavnih razloga i poticajnih faktora za istraživanje utjecaja glazbe na ljudski um.

Djeca predškolske dobi s teškoćama u razvoju na glazbu reagiraju pokretom, emocijama, verbalnim izražavanjem... Sve to znak je da glazba ima utjecaja na djecu. Razvoj emocionalne stabilnosti, motoričkih i ostalih sposobnosti izrazito su važni u razvoju djece. Nadalje, djeca s teškoćama često se susreću s mnogim preprekama u ostvarivanju navedenog te bi im glazba potencijalno mogla olakšati.

Cilj je ovog završnog rada analizirati i podrobnije opisati načine utjecaja glazbe na djecu te predložiti neke pozitivne i inovativne glazbene aktivnosti koje bi pozitivno doprinijele dobrobiti djeteta s teškoćama u razvoju te stvorile poticajnu i prilagođenu okolinu. Izrazito je važno osigurati spoznaju načina stvaranja inkluzivnog okružja u sklopu kojeg sva djeca imaju jednake prilike za razvoj.

Rad se sastoji od pet cjelina: Važnost utjecaja glazbe na razvoj djeteta predškolske dobi, Glazba i djeca s teškoćama u razvoju, Glazbena terapija, Odabrane najvažnije stavke za razvoj glazbenog utjecaja kod djece predškolske dobi i načini na koje utječu te Moguća rješenja za budući pozitivan razvoj odnosa glazbe i djeteta. Nadalje, u njihovu se sklopu nalazi i mnoštvo poglavlja u kojima je određena cjelina dublje obrazložena i razrađena.

1. VAŽNOST UTJECAJA GLAZBE NA RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Aktivnosti koje uključuju glazbu česte su u obrazovanju djece predškolske dobi. Može se zaključiti da je potencijalna dobrobit glazbe u razvoju djeteta predškolske dobi izražena kroz kognitivne, emocionalne, društvene, fizičke, akademske, kreativne, umjetničke i mnoge druge vrste faktora. Razvoj navedenih faktora djeci je omogućen pomoću mnoštva glazbenih aktivnosti koje se provode u sklopu predškolskog obrazovnog programa. Pasivno i aktivno slušanje glazbe, pjevanje i sviranje na udaraljka, ples i glazbene igre te pripovijedanje, samo su neke od aktivnosti koje se provode kako bi se omogućio razvoj djece uz glazbu.

1.1 Potencijalna dobrobit glazbe u razvoju djeteta predškolske dobi

Izrazito je bitno uzeti u obzir efekt glazbe na djecu predškolske dobi iz razloga potencijalnog poboljšanja predškolskog obrazovanja (Šmit, 2001.). Kognitivni razvoj djeteta – pamćenje, pažnja i razvoj govorne sposobnosti – može se poboljšati povećanjem glazbene zastupljenosti u sklopu predškolskog programa (Škrbina, 2013.). Pomoću povećane zastupljenosti glazbenog programa u sklopu predškolskog odgojno-obrazovnog procesa može se potvrditi da glazba stimulira cerebralnu aktivnost u djece te bi mogla potaknuti bolju sposobnost obrade informacija.

Tijekom glazbene aktivnosti dolazi do potencijalne interakcije među djecom.¹ Prema tome, može se zaključiti da glazba potiče razvoj socijalnih interakcija – timski rad, kolegijalnost... Grupne aktivnosti koje uključuju glazbu također mogu uključiti pjevanje, ples i sviranje (Škrbina, 2013.). Te aktivnosti mogu pomoći djetetu u kognitivnom, emocionalnom, društvenom, fizičkom, akademskom i kreativnom razvoju.

¹ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2004.). Preuzeto s: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>

Glazbene aktivnosti mogu potaknuti razvoj mašte i kreativnosti kod djeteta predškolske dobi (Škrbina, 2013.). Iz navedenog se može zaključiti da je važno potaknuti samoizražavanje kod djece kako bi usvojila sposobnost izražavanja vlastitih osjećaja i mišljenja na kreativan, konstruktivan i aktivan način. Umjetničke sposobnosti i kulturna osviještenost djeteta također se razvijaju slušanjem glazbe (Šmit, 2001.). Iz navedene tvrdnje može se zaključiti da razni stilovi glazbe te tradicionalni i suvremeni plesovi omogućuju djetetu razvoj i širu perspektivu.

1.2 Vrste slušanja glazbe i glazbene aktivnosti u sklopu vrtića

Prema Škrbini (2013.), pasivno i aktivno slušanje glazbe česte su aktivnosti pomoću kojih se djeca predškolske dobi motiviraju na slušanje glazbe. Pasivno slušanje temelji se na slušanju bez aktivnog sudjelovanja (Škrbina, 2013.). Navedeni način slušanja glazbe potencijalno pridonosi diverzifikaciji stilova glazbe dostupnim djeci. Aktivno slušanje glazbe često se počinje motivacijskom pričom čiji je cilj potaknuti djecu na aktivno sudjelovanje u aktivnosti (Gospodnetić, 2011.).

Pjevanje i sviranje također su česte aktivnosti koje se provode u skupinama predškolske dobi (Šmit, 2001.). Može se zaključiti da se pjevanje temelji na odgojiteljevu vodstvu i motivaciji djece te vlastitom izražavanju uz pojačan fokus na melodiju, ritam i vokalne vještine. Sviranje je aktivnost koja se temelji na finoj koordinaciji uz pojačan fokus na tonalitet, melodiju i ritam skladbe (Škrbina, 2013.). U skladu s time, može se zaključiti da sviranje povoljno utječe na dječju finu motoriku. Djeca predškolske dobi ponajviše sviraju instrumente, odnosno udaraljke, kao što su: ksilofon, metalofon, bubanj, štapiće, zvečke... (Gospodnetić, 2011.).

Ples je aktivnost koja se temelji na koordinaciji pokreta uz pojačan fokus na ritam i grubu motoriku (Škrbina, 2013.). U sklopu te aktivnosti djeca također imaju opciju raditi samostalno, u paru ili u skupini. Različite vrste plesova djeci omogućuju diverzifikaciju kulturne spoznaje – npr. folklorni ples. U sklopu predškolske skupine velik dio glazbenih aktivnosti čine različite glazbene igre – glazbene stolice, zamrznuti ples, pljeskanje u ritmu... (Gospodnetić, 2011.). Navedene aktivnosti potiču prepoznavanje ritma te pridodaju fokus na vještine slušanja.

Pripovijedanje, odnosno motivacijska priča, jest aktivnost koja se temelji na multi-senzornom razvoju djece s pojačanim fokusom na izražavanje i maštu (Gospodnetić, 2011.). Navedena se aktivnost ponajprije bavi *storytellingom*, kojim se potiče razvoj kreativnog razmišljanja, praćenja vremenskog slijeda i emocionalnog izražavanja.² Uz pripovijedanje, aktivnost koja također potiče maštu i kreativno razmišljanje s fokusom na analitičnost, jest istraživanje i slobodno eksperimentiranje dostupnim instrumentima.

² The Brief History of Music Storytelling. Medium. Preuzeto s: <https://medium.com/@kenhao/the-brief-history-of-music-storytelling-42ca9684bacf>

2. GLAZBA I DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Uključivanje djece s teškoćama u razvoju u predškolsko-odgojno-obrazovni program osobito je važno. Postoji mnogo različitih načina uključivanja, a odabir adekvatnog načina prilagodbe djeteta u predškolsko-odgojno-obrazovni plan ovisi o više stavki navedenih u poglavljima koja slijede. Svako je dijete različito te prema tome svako ima specifične potrebe koje se ponekad razlikuju od drugih.

2.1 Način uključivanja djece s teškoćama u razvoju

Jedan od načina uključivanja djeteta s teškoćama u razvoju jest kreacija individualiziranog obrazovnog plana specijaliziranog za navedeno dijete (Bouillet, 2011.). Obrazovni plan idealno bi bio prilagođen djetetovim jačim i slabijim stranama te bi sadržavao adekvatno prilagođene dostižne ciljeve i izazove, koji bi motivirali dijete na rad. Nadalje, uz stvaranje uključivog individualnog obrazovnog plana, također je važno prilagoditi okruženje djetetu (Bouillet, 2011.). Stvaranje poticajnog okruženja pridonosi percepciji pripadanja. Adekvatnim pristupom može se postići osjećaj pripadanja i prihvaćanja vršnjaka. To možemo postići pomoću različitih radionica s roditeljima i djecom. Prilagodba prostora također je jedna od potencijalno važnih stavki kada je riječ o uključivanju djece s teškoćama u razvoju u predškolsku skupinu.³ Osmišljenim prostorom – soba u kojoj djeca borave, dvorana, igrališta – pokušava se djelovati na specifična osjetila. Navedeni način dizajniranja prostora mogao bi pridonijeti fokusu i osjećaju pripadanja djeteta s teškoćama u razvoju. Prilagođene tjelesne aktivnosti u sklopu adekvatno prilagođenih prostora mogu imati motivirajući učinak na djecu.

Nadalje, individualan pristup te pozitivna podrška djetetu s teškoćama omogućili bi daljnji osjećaj pripadnosti i prihvaćanja.

Suradnja s roditeljima također je iznimno važna stavka radi dobrobiti djeteta.⁴ Komunikacija i informiranost među roditeljima i djecom smanjili bi stigmatiziranje djece s teškoćama u razvoju te bi poticali osjećaj empatije među roditeljima što bi naposljetku utjecalo na

³ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2004.). Preuzeto s: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>

⁴ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2004.). Preuzeto s: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>

sveukupnu atmosferu skupine. Nadalje, suradnja i zapošljavanje stručnih suradnika također je važan faktor koji utječe na osjećaj uključenosti djeteta u skupini. Navedeno proizlazi iz pretpostavke da se dijete osjeća viđeno u očima stručnjaka te se samim time izostavljaju negativni osjećaji nevažnosti, nerazumijevanja i isključenosti.

Rutina koja je prilagođena djetetovim potrebama također bi mogla doprinijeti djetetovu osjećaju smirenosti.⁵ U mnogim slučajevima djeca koja imaju teškoće u razvoju često vole rutinu.⁶ Navedena pretpostavka potaknula bi osjećaj sigurnosti kod djeteta te bi samim time utjecala na zdrav rast i razvoj. Nadalje, mogućnost pozitivnog nagrađivanja poželjnog ponašanja povoljno bi utjecalo na djetetove emocije, a naposljetku i na ponašanje.

2.2 Potencijalni efekti glazbe kod djece s teškoćama u razvoju

Glazba ima mnoge pozitivne učinke na ponašanje djeteta (Vidulin, 2015.). Jedan je od učinaka jačanje kognitivnih sposobnosti – pamćenje, pažnja... (Škrbina, 2013.). Nadalje, razvoj pažnje jača se u sklopu promjene ritma i tonaliteta u sklopu skladbe. Kada je riječ o tekstualnom dijelu pjesme, može se zaključiti da glazba pridonosi razvoju jezika i verbalne komunikacije djeteta.

Emocionalna regulacija također je potencijalno poboljšana pod utjecajem glazbe (Škrbina, 2013.). Prema Škrbini (2013.), raspoloženje, društvene interakcije i empatija razvijaju se u prisutnosti glazbe. Raspoloženje bi moglo biti regulirano uz pomoć melodije – sretna, tužna, živahna – te bi društvene interakcije mogle biti uspostavljene pomoću reakcije na glazbu – ples, pjevušenje, zajedničko pljeskanje u ritmu... Empatija se potencijalno razvija u sklopu narativa koji stvara pjesma – vesela, tužna... (Jurišić, Palmić, 2002.). Navedeno potiče dijete na razmišljanje i stvaranje emocionalnog stajališta prema sadržaju i ostalim aspektima pjesme. Glazba sadržava moć buđenja osjećaja u djeci (Jurišić, Palmić, 2002.). Navedena pretpostavka dovodi do potencijalnoga gledišta na glazbu kao pozitivna utjecaja na razvoj emocionalne regulacije. Nadalje, glazba također potiče neverbalnu komunikaciju kod djece, u sklopu koje je verbalan dio komunikacije zamijenjen opažanjima i prepoznavanjima emocionalnoga stanja vršnjaka (Jurišić, Palmić, 2002.).

⁵ UNICEF, Sigurnost i dobrobit djeteta (2001.)

⁶ Učenici sa posebnim potrebama. Mr.sc. Luka Marinović (2002.)

Pri slušanju glazbe dolazi do već spomenutih uobičajenih reakcija kod djece kao što su: ples, pjevanje, pokret, pljeskanje u ritmu... To je i znak razvoja motoričkih vještina kod djece. Motoričke vještine djece, poput fine i grube motorike često se mogu razvijati uz pomoć glazbe (Pavković, 2019.). Navedeno je postignuto različitim aktivnostima koje potiču koordinaciju i ritam. Glazba ima potencijalan utjecaj na senzornu integraciju kod djece.⁷ Glazba često motivira na stimuliranje ili umirivanje osjetila – ovisno o vrsti glazbene kompozicije.⁸ Navedena pretpostavka daje do znanja da glazba ima učinak na ponašanje djeteta; smanjen je nemir, potiče se poželjno ponašanje...

⁷ ESF, Poticanje senzorne integracije kod kuće. Preuzeto s: www.esf.hr

⁸ ESF, Poticanje senzorne integracije kod kuće. Preuzeto s: www.esf.hr

3. GLAZBENA TERAPIJA

Glazbena terapija u mnogim je izvorima također navedena kao glazboterapija te prikazuje načine korištenja glazbenim djelima u sklopu obrazovnog i rehabilitacijskog procesa pojedinaca. Glazboterapija dijeli se u više podvrsta te se one dijele prema određenoj svrsi. Glazboterapija ima mnogo ciljeva, međutim zajedničko im je jedno – olakšavanje života pojedinaca. Postoje mnogobrojni učinci glazboterapije te se upravo zbog tog razloga upotrebljava u suvremenome predškolskom obrazovanju.

3.1 Vrste glazbene terapije

Postoje mnoge vrste i definicije glazbene terapije. Svjetska udruga za glazbenu terapiju razdijelila je glazbene terapije na tri primarne skupine:⁹

- bihevioralna glazbena terapija
- psihoterapeutska glazbena terapija
- edukacijska glazbena terapija.

Bihevioralna glazbena terapija pomaže smanjiti učestalost nepoželjnog ponašanja.¹⁰ Psihoterapeutska glazbena terapija pomaže u načinu razmišljanja.¹¹ Edukacijska glazbena terapija obavlja se u sklopu institucija zaduženih za obrazovanje.¹²

Glazbene terapije također mogu biti individualne i grupne, odnosno, djeca koja bolje funkcioniraju samostalno imat će individualnu glazbenu terapiju, dok će djeca koja bolje funkcioniraju u sklopu grupe imati grupnu glazbenu terapiju. (Svalina, 2009.) Nadalje, prema Svalini 2009., u proces glazbene terapije mogu biti uključene aktivne i pasivne metode. Prema navedenom može se zaključiti da se glazbena terapija može znatno prilagoditi svakom pojedincu te je iz tog razloga iznimno povoljna za djecu predškolske dobi koja zahtijevaju veću razinu prilagodbe odgojno-obrazovnog procesa. Škrbina u radu objavljenom 2013. opisuje pasivne glazbene metode kao što su: glazba koja svira u pozadini, metoda vođenja imaginacije

⁹ Visoka medicinska škola Prijedor, Muzikoterapija i mentalno zdravlje (2016.)

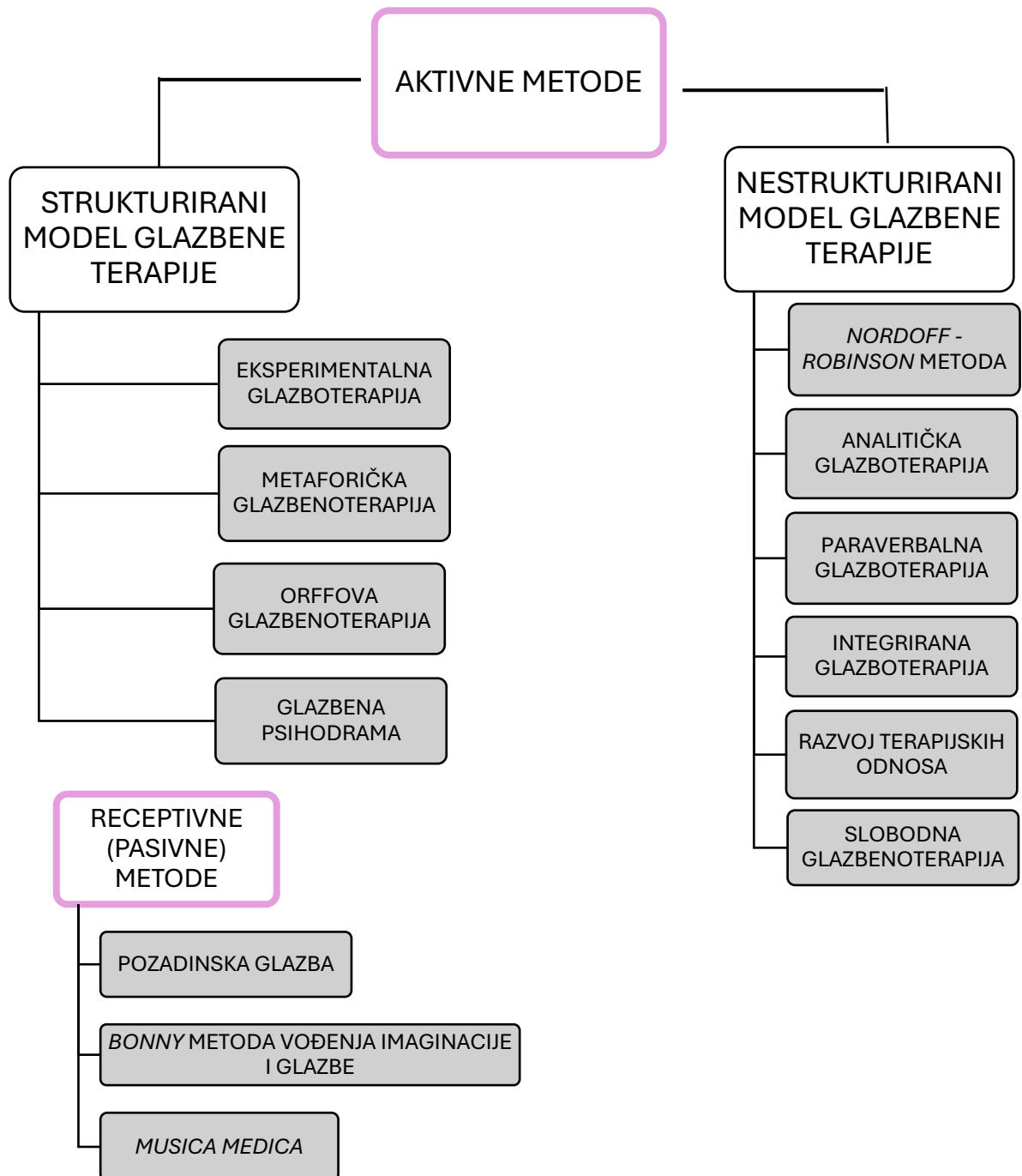
¹⁰ Visoka medicinska škola Prijedor, Muzikoterapija i mentalno zdravlje (2016.)

¹¹ Visoka medicinska škola Prijedor, Muzikoterapija i mentalno zdravlje (2016.)

¹² Visoka medicinska škola Prijedor, Muzikoterapija i mentalno zdravlje (2016.)

i glazbe te metoda *Musica Medica*. Aktivne metode glazbene terapije podijeljene su u strukturirane i nestrukturirane (Škrbina, 2013.). Može se zaključiti da je razlika među navedenim metodama postojanje jasne strukture, odnosno planskog tijeka razvijanja radnje – u sklopu aktivne metode isplaniran je tijek radnji, dok je u sklopu pasivne metode tijek radnji improviziran. Navedena podjela jasnije je prikazana u prikazanim dijagramima (slika 1.).

Slika 1 METODE GLAZBENE TERAPIJE - prema Škrbina, 2013.

Mnoštvo metoda glazboterapije prikazanih u shematskom prikazu Slika 1. pokazuje da postoji mnogo vrsta glazboterapije. Iz navedenog se može zaključiti da se stil primjene glazboterapije može prilagoditi pojedincu te mu na taj način olakšati inkorporaciju u socijalnoj atmosferi.

Najzastupljenija od navedenih strukturiranih modela glazboterapije jest Orffova metoda (Škrbina, 2013.). U sklopu navedene tvrdnje Škrbina (2013.) opisuje sljedeće aktivnosti kao temelj Orffove metode:

- pokret
- sviranje
- govor
- pjevanje.

Navedene aktivnosti djetetu omogućuju osjećaj relaksacije te ne stvaraju natjecateljsku atmosferu (Škrbina, 2013.). Moglo bi se zaključiti da relaksirajuća atmosfera ne uspostavlja konkurentne osjećaje među slušateljima te samim time doprinosi smirenju cijelog tijela. Nadalje, u sklopu navedenih aktivnosti postoji opcija uporabe određenog instrumenta – udaraljka.

3.2 Svrha glazbene terapije

Iz fiziološke perspektive Škrbina (2013.) opisuje svrhu glazbene terapije kao posljedicu interakcije mozga i čestica zvuka, odnosno vibraciju. Prema navedenoj tvrdnji može se zaključiti kako glazba ima potencijalan utjecaj na tijelo osobe. Interakcijom između stanica može doći do pozitivnih ishoda, kao što tvrdi Standly (1986.) upozoravajući na to da glazba može utjecati na intenzivnost osjećaja poput boli, osjetljivosti i napetosti. Prema tome, može se zaključiti da glazboterapija ima i medicinski značaj koji bi mogao pozitivno djelovati na tijelo djece i odraslih. Navedenu spekulaciju potvrđuje i Rider (1987.) koji opisuje glazboterapiju kao sredstvo koje ima potencijala regulacije imunološkog sustava pojedinca. Stoga bi se moglo zaključiti da glazboterapija ima velike potencijale za daljnji razvoj u području medicine, no također i predškolskog odgoja.

3.3 Mozartov efekt

Campbell (2005.) opisuje efekte Mozartovih skladbi na slušatelje u pojedinim situacijama – utjecaj na mozak, emocije, kreativnost, prostornu orijentaciju... Također, prema mnogim

dugogodišnjim istraživanjima Tomatisa koja su primarno vođena u 20. stoljeću, afirmirani doktor došao je do saznanja da pojedinac može reproducirati isključivo one zvukove kojima je bio izložen.

Provedena istraživanja pokazala su da slušanje glazbe dovodi do jače prostorne osviještenosti.¹³ Iz navedene tvrdnje može se zaključiti da izloženost djece Mozartovoj glazbi pozitivno utječe na njihove motoričke sposobnosti. Nadalje, Mozartove skladbe različitih su stilova te bi mogle poslužiti u mnoštvu scenarija – glazbenih igara, uspavanki, u sklopu vježba disanja... Skladbe Wolfganga Amadeusa Mozarta također jačaju memoriju i inteligenciju.¹⁴ Navedena hipoteza dovodi do zaključka da Mozartove skladbe pozitivno utječu na ostale dijelove mozga te na motoriku. Izloženost predškolske djece Mozartovim skladbama povoljno bi utjecala na njihov razvoj.

¹³ Muzika.hr, Postoji li i što je 'Mozart efekt'?. Preuzeto s: <https://www.muzika.hr/postoji-li-i-sto-je-mozart-efekt/>

¹⁴ Muzika.hr, Postoji li i što je 'Mozart efekt'?. Preuzeto s: <https://www.muzika.hr/postoji-li-i-sto-je-mozart-efekt/>

4. ODABRANE NAJVAŽNIJE STAVKE ZA RAZVOJ GLAZBENOG UTJECAJA KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI I NAČINI NA KOJE UTJEČU

Prema Rojku (1996, prema Škrbina, 2013), ističe se da djeca stvaraju i povezuju određene načine razmišljanja kada slušaju određenu vrstu glazbe, odnosno zvuk povezuju s plesom, uspavankom, maršem... Tempo, ritam, dinamika i melodija pripadaju elementima glazbenih djela te imaju utjecaja na tijelo pojedinca. Nadalje, instrumenti korišteni u izvedbi skladbe imaju utjecaja na glazbeno izražavanje.

4.1 Tempo

Prema Šmitu (2001.), tempo je opisan kao zasebna komponenta koja govori o brzini izmjene pojedinih nota u sklopu glazbenog djela; moderato, allegro... Iz navedenog se može zaključiti da tempo ima potencijalno znatan učinak na reakciju tijela pojedinca te se mora uzeti u obzir pri odabiru skladbe. U slučaju da se odabire skladba čija je svrha okrijepiti pojedinca s teškoćama u razvoju, tada se mora pripaziti na određeni tempo (Šmit, 2001.). Zaključno, navedena nam činjenica daje do znanja da bi odgojitelj morao uzeti u obzir brzinu djetetova procesuiranja kako bi adekvatno prilagodio vrstu glazbe djetetovim mogućnostima.

4.2 Ritam

Prema Šmitu (2001.), ritam je opisan kao komponenta koja govori o trajanju pojedinih nota te identificira šablone izvođenja. Iz toga se može zaključiti da tijelo pojedinca reagira na identificirane šablone trajanja u sklopu glazbe te može doći do reakcije potaknute navedenim – pokreta, plesa... Ritam ovisi o vrsti nota u skladbi (Šmit, 2001.). Navedena tvrdnja dovodi do zaključka da, ako su vrijednosti nota duže, kao primjerice pri cijeloj noti i polovinki, tada je ritam sporiji. U tom slučaju potencijalno je sporija i reakcija tijela pojedinca te samim time ima umirujući aspekt. U suprotnome, kada su vrijednosti nota kraće, primjerice pri četvrtinki, osminki i šesnaestinki, tada je ritam brži. U tom slučaju dolazi do brže reakcije tijela pojedinca, te je u skladu s time pridodan uzbuđujući aspekt skladbi. Primjer navedenih tvrdnji spominje Šmit (2001.) u sklopu opisa ritma brojalica, gdje se opisuje uporaba nota različitih trajanja kako bi se naglasili određeni dijelovi.

Škrbina (2013.) dijeli teorije ritma na tri skupine:

- instinktivna teorija ritma

- fiziološka teorija ritma
- motorička teorija ritma.

Instinktivna teorija ritma, prema Škrbini (2013.), nalaže da dijete posjeduje instinkte za osnivanje pokreta te su tada navedeni pokreti praćeni osjećajima sreće. Iz navedenog se može zaključiti da izloženost predškolskog djeteta glazbi može prouzročiti pozitivne osjećaje. Fiziološka teorija ritma, prema Škrbini (2013.), nalaže da se fiziologija čovjeka mijenja prema glazbi kojoj je tijelo izloženo. Stoga bi se moglo zaključiti da se glazbom može doprinijeti zdravlju djeteta - ako je pravilno ukomponirana u predškolski odgojno-obrazovni program. Motorička teorija ritma, prema Škrbini (2013.), nalaže da ljudski mišićni sustav reagira na različite ritmove glazbe. Može se zaključiti da su odabirom različitih ritmičkih figura odgojitelji u mogućnosti još više pridonijeti motoričkom razvoju djece.

4.3 Dinamika

Prema Šmitu (2001.), dinamika je opisana kao komponenta jačine izvođenja. Iz navedene se tvrdnje može zaključiti da dinamika znatno utječe na pojedinca i njihovu reakciju na odabranu skladbu. Postoji više podvrsta dinamičkog izvođenja glazbenih kompozicija te su neke od njih: *forte*, *crescendo*, *decrescendo*... (Šmit, 2001.). Navedene podvrste dinamičkog izvođenja skladbi imaju jasan utjecaj na potencijalnu percepciju slušatelja – buđenje emocija. Emocije izazvane jače izraženim notama jesu snažne, jasne i odriješite poput: sreće, bijesa, tuge... Suprotno tomu, efekti izazvani postupnim pojačavanjem, odnosno snižavanjem intenziteta glasnoće, pridonose gradnji finalne emocije, primjerice: gradnja iščekivanja, uzbuđenja, napetosti... Iz navedenih se perspektiva može zaključiti da je odabir skladbe s obzirom na njezinu dinamiku izrazito važan u predškolskom obrazovanju. Šmit (2001.) opisuje uporabu skladbi različite dinamike kako bi se djeca s teškoćama u razvoju postupno prilagodila jačini skladbe.

4.4 Melodija

Prema Šmitu (2001.), melodija je opisana kao komponenta stvaranja glazbe pomoću niza tonova i intervala. Intervali mogu biti manjeg razmaka, kao što su sekunda i terca, a mogu biti i većeg razmaka, kao što su kvarta, kvinta i oktava (Šmit, 2001.). Navedene tvrdnje dovode do zaključka da razmak među tonovima utječe na percepciju pojedinca o skladbi. Nadalje, skladbe također mogu biti napisane u molu i duru (Šmit, 2001.). Iz praktičnog iskustva može se

zaključiti da su skladbe napisane u duru veselijeg zvuka, dok su skladbe napisane u molu ponekad pomalo melankoličnog zvuka. Nadalje, odabir melodije uzrokuje buđenje određenih emocija kod djeteta te bi na to odgojitelj trebao obratiti pozornost pri odabiru skladbe.

4.5 Udaraljke

U mnogim slučajevima, instrumenti korišteni u sklopu predškolskog odgojno-obrazovnog programa nastoje biti jednostavni instrumenti poput: zvončića, bubnja, ksilofona, zvečki... Udaraljke se dijele na (Gospodnetić, 2011.):

- ritmičke udaraljke – bubanj, triagl, štapići, činele, zvečke i dr.
- melodijske udaraljke – zvončići, timpani, ksilofon i dr.

U nastavku su prikazane slike nekih od spomenutih instrumenata.

Slika 2 - Zvončići,
preuzeto s: https://euro-unit.com/images/stories/virtuemart/product/cp374_sleigh_bells.png

Slika 3 – Zvečke , preuzeto s:
https://hr.izzi.digital/DOS/17246/datastore/10/publication/17246/pictures/2020/02/03/1580721080_1567874988_1562262402_1544566785_marakas_iStock-177810096.jpg?v=1711549227

*Slika 4 - Drvene udaraljke,
preuzeto s: https://tank.com.hr/20912_1-thumbs/cdn_Dje%C4%8Dji-glazbeni-instrumenti-15-vrsta-23-kom-drvene.jpg*

*Slika 5 – Ksilofon,
preuzeto s: <https://m.media-amazon.com/images/I/61YF-OXcq-L.jpg>*

*Slika 6 – Bubanj,
preuzeto s: <https://male-stvari.hr/proizvod/bubanj/>*

5. MOGUĆA RJEŠENJA ZA BUDUĆI POZITIVAN RAZVOJ ODNOSA GLAZBE I DJETETA

Uključenost odgojitelja i roditelja uz ažurnu suradnju stručnih suradnika doprinijela bi budućem pozitivnom razvoju odnosa glazbe i djece s teškoćama u razvoju. Nadalje, personaliziranje, pristupačnost, integracija tehnologije, podrška roditelja i odgojitelja te javna svijest omogućili bi daljnji ubrzani razvoj tog područja. Jedan od ciljeva prijedloga potencijalnih budućih glazbenih aktivnosti jest osvijestiti i približiti glazbu predškolskom programu.

5.1 Personaliziranje i pristupačnost

Prilagođeni pristup samo je jedan od mnogih odabranih potencijalnih rješenja za razvoj prosperiteta odnosa glazbe i djece s teškoćama u razvoju. Nadalje, prilagodba pristupa djetetu omogućila bi odgojiteljima pružanje individualne podrške djeci s teškoćama u razvoju. Navedeno bi imalo znatan utjecaj na djetetovo predškolsko iskustvo zbog sljedećih razloga: jači osjećaj uključenosti, jačanje samopouzdanja, lakše praćenje individualnog napretka, osjećaj jednakosti s vršnjacima... U sklopu aktivnosti koje uključuju glazbu, personalizacija i pristupačnost bile bi osigurane adekvatnim odabirom instrumenata i skladbi te određenog tempa, ritma, dinamike i melodije. Primjerice, u slučaju da je dijete razdražljivo, pušta se umirujuća skladba laganog tempa, slabije jačine i laganije melodije.

Jači osjećaj uključenosti stvara se tako da se program prilagodi djeci s teškoćama u razvoju na način da se uzmu u obzir individualne jače i slabije strane djeteta te da se na navedenoj osnovi izradi plan na temelju kojeg će se dijete osjećati uključeno, na temelju kojeg se neće osjećati drukčije od ostalih te će se uklopiti. Na taj način postiže se manja učestalost zadirkivanja vršnjaka te jača samopouzdanje djeteta. Osjećaj uključenosti kod djeteta bit će ostvaren u sklopu igrara s pjevanjem i brojalica. Dijete s teškoćama u razvoju osjećalo bi se uključeno u igri s vršnjacima – primjerice, 'Trči maca oko tebe', 'Boc, boc iglicama', 'Pošto, kume, lonac', 'Iš'o medo u dućan'...

Jačanje samopouzdanja kod djeteta s teškoćama u razvoju izrazito je važno za lakši napredak u obrazovnome sustavu. Djetetovo samopouzdanje jača u mogućnostima napretka. Ako je

osigurana adekvatna i zdrava radna atmosfera, uz individualizirani program, kako bi se u djetetu probudile pozitivne emocije poput uključenosti i uzbuđenja, tada postoji mogućnost da će se djetetovo samopouzdanje također razvijati. Osjećaj pripadanja važan je svim vršnjacima te ga se u idealnim uvjetima uspostavlja pomoću individualnog pristupa, odnosno personaliziranog programa. Djeca s teškoćama u razvoju razvijala bi samopouzdanje pomoću aktivnog slušanja skladbi te pokreta uz pomoć rekvizita – primjerice, slušanjem instrumentalne glazbe uz pokret šarenim maramama.

Praćenje napretka također je važna stavka koja slijedi svaki od navedenih prijedloga. Razlog tomu jest identificiranje i korigiranje nepredvidljivih poteškoća. Nadalje, daljnji razvoj i poboljšanje mogućih rješenja također su neki od razloga vođenja čestih i vjerodostojnih ispitivanja u vezi s realnim stanjem napretka.

5.2 Integracija tehnologije

Lakša uključenost i mobilnost važne su stavke koje pomažu odgojiteljima u vezi s lakšom mogućnosti sudjelovanja u edukativnim seminarima o inovativnim i kreativnim glazboterapijama. Navedeno je moguće ostvariti tako da se tehnologija uključuje u program predškolskog odgoja. Obje stavke bit će omogućene pomoću programa na daljinu i formata predškolskog programa. Nadalje, virtualne učionice, odnosno dnevne sobe, omogućile bi djeci i odgojiteljima razmjenu informacija i kreativnih ideja. Također, djeca s rjeđim teškoćama u razvoju imala bi mogućnost komuniciranja s vršnjacima u istoj životnoj situaciji te bi se na taj način ostvarilo olakšanje. To bi rješenje imalo učinak na motivirajući faktor djece.

Multisenzorno učenje također je realan ishod navedenog rješenja. Vid, sluh i dodir senzorni su aspekti koji bi bili najzastupljeniji u slučaju inkorporacije tehnologije u sustav predškolskog obrazovanja. Navedeno bi omogućilo razvoj vještina koje uključuju multisenzornu glazboterapiju. Primjerice, dijete s teškoćama u razvoju ima slušalice i sluša određenu skladbu, a istodobno prebacuje lopticu iz jedne u drugu ruku te je dodaje vršnjaku. Djeca s teškoćama u razvoju imala bi mogućnost razvijati pozornost i koncentraciju pomoću korištenja više od jednog osjetila te bi im to olakšalo daljnje sudjelovanje u predškolskim aktivnostima. Navedeno bi im također pomoglo da vježbaju slabije senzorno područje te bi na taj način pozitivno utjecalo na njih.

Lakša suradnja među djecom i odgojiteljima i stručnim suradnicima, odnosno lakši i brži protok informacija, jedan je od glavnih ishoda inkorporacije tehnologije u predškolski obrazovni proces. To bi omogućilo pravodobnu i stručnu komunikaciju među ključnim pojedincima u djetetovu životu. Nadalje, praćenje kratkoročnih i dugoročnih učinaka te uspostavljanje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva i planova akcije (primjerice, odabir vrste glazboterapije i dogovor) također bi bili olakšani pomoću inkorporacije tehnologije u predškolski obrazovni sustav. Primjerice, aplikacije ili mrežne stranice, koje bi bile dostupne odobrenim pojedincima nakon odobrenog procesa prijave, služile bi za razmjenu informacija među roditeljima, odgojiteljima i stručnim suradnicima – pojedinačno ili skupno. Navedeno bi omogućilo adekvatnu edukaciju, mogućnost održavanja glazbenih radionica, provedbu glazboterapije uz nazočnost roditelja te uspostavu odgovarajuće atmosfere za dijete s teškoćama u razvoju.

5.3 Prijedlog potencijalnih stvaralačkih glazbenih aktivnosti i poticanje javne edukacije

Adekvatna edukacija javnosti o djeci s teškoćama u razvoju mogla bi pozitivno doprinijeti djetetovu razvoju. Ona bi se mogla ostvariti poticanjem radionica i zabavnih humanitarnih događaja. U sklopu tih događaja, odgojitelji bi pripremili djecu za glazbeni nastup, dok bi predškolske ustanove, zajedno s pokroviteljima, organizirale ostalo. Glazbeni nastupi i dobrovoljne radionice sadržavale bi:

- pjevanje
- sviranje instrumenata
- tjelesne aktivnosti 'Glazba i pokret'
- strukturirane glazbene igre
- učenje tehnika opuštanja uz glazbu
- vježbe disanja
- likovni prikaz glazbe
- motivacijske priče vezane uz skladbu
- glazbene aktivnosti roditelj-dijete
- obiteljske glazbene aktivnosti i natjecanja
- glazboterapiju.

Igre s pjevanjem i sviranje instrumenata bili bi prilagođeni zavičaju i kulturnim običajima kraja u kojem se održavaju. Na taj bi se način osiguralo povezivanje djece s kulturom i tradicijskim običajima njihova kraja. Dobrobiti za djecu s teškoćama u razvoju bile bi u druženju s vršnjacima te pjevanju i sviranju. U sklopu tjelesne aktivnosti 'Glazba i pokret' moguća je suradnja s kineziologom koji bi kreirao i potaknuo djecu s teškoćama na razgibavanje s fokusom na individualno slabije mišićne skupine. Navedena bi aktivnost tekla u skladu s glazbenim odabirom.

Učenje različitih tehnika opuštanja te fokus na vježbe disanja potiču pozitivne emocije kod djece i odraslih. Navedene bi se aktivnosti mogle odvijati uz vodstvo fizioterapeuta koji bi zainteresirao, vodio roditelje i djecu kroz proces uspostavljanja opuštajuće atmosfere kod kuće. Nadalje, likovni prikaz glazbe i motivacijske priče moguće je uklopiti u aktivnost u sklopu koje bi odgojitelj ispričao motivacijsku priču kao uvod u skladbu. Nakon odslušane motivacijske priče djeci bi se ponovno pustila skladba te bi zadatak bio slikovito prikazati njihovu percepciju glazbenog djela.

ZAKLJUČAK

Cilj završnog rada bio je provesti analizu utjecaja glazbe na dijete predškolske dobi s teškoćama u razvoju. Važnost utjecaja glazbe na razvoj djeteta predškolske dobi raščlanjuje se na više stavki koje zajedno čine cjelinu utjecaja. Potencijalna dobrobit glazbe u razvoju djeteta predškolske dobi, vrste slušanja glazbe i glazbene aktivnosti u sklopu vrtića neke su od stavki koje potencijalno pozitivno utječu na djecu. Prema istraživanjima navedenim u sklopu završnog rada, mnoge spomenute aktivnosti stvorene su oko glazbe. Nadalje, u čestim okolnostima, vrsta aktivnosti i njezin intenzitet odabrani su prema glazbenim odlukama. Pasivno i aktivno slušanje, pjevanje, sviranje, plesanje i propovijedanje samo su neke od aktivnosti koje su prema istraživanjima navedenim u sklopu završnog rada potkrijepile hipotezu pozitivnog učinka glazbe na djecu s teškoćama u razvoju.

Način uključivanja djece s teškoćama u razvoju u glazbene aktivnosti često je jedan od čimbenika s kojim se odgojitelj susreće. Dijete s teškoćama u razvoju može biti uključeno u aktivnosti pomoću kreacije individualiziranog obrazovnog plana, prilagodbe prostora prema djeci, prilagodbe tjelesnih aktivnosti, kreiranjem i održavanjem rutine... Navedeno se također može potaknuti u daljnjoj suradnji s roditeljima koja je u mnogo situacija krucijalan faktor djetetova odrastanja. Potencijalni efekti glazbe kod djece s teškoćama u razvoju jesu: emocionalna regulacija, razvoj motoričkih vještina, razvoj samopouzdanja, smanjenje stresa...

Glazbena terapija jedna je od potencijalno vodećih načina poticanja korištenja glazbom u sklopu predškolskog obrazovnog programa. Vrste glazbene terapije opisane u sklopu završnog rada dijele se u aktivne i pasivne metode. Aktivne metode dalje se dijele na strukturirane modele glazbene terapije i nestrukturirane modele glazbene terapije. Strukturirani modeli glazbene terapije jesu: eksperimentalna glazboterapija, metaforička glazbenoterapija, Orffova glazbenoterapija i glazbena psihodrama. Nestrukturirani modeli glazbene terapije jesu: *Nordoff-Robinson* metoda, analitička glazboterapija, paraverbalna glazboterapija, integrirana glazboterapija, slobodna glazboterapija i razvoj terapijskih odnosa. Receptivne, odnosno pasivne metode dijele se na: pozadinsku glazbu, *Bonny* metodu vođenja imaginacije i glazbe te *Musica Medica*. Većinski dio navedenih vrsta glazboterapije može se izvoditi individualno ili u društvu. Mozartov efekt opisuje način utjecaja Mozartovih skladbi na djetetov mozak, na emocije, kreativnost...

Odabrane najvažnije stavke za razvoj glazbenog utjecaja kod djece predškolske dobi opisane u sklopu rada jesu: tempo, ritam, dinamika, melodija i instrumenti. Navedene stavke utječu na glazbene aktivnosti u sklopu predškolskog programa. Brži tempo i ritam te jača dinamika dovode do živahnijih aktivnosti. Melodija i instrumenti znaju u mnogim slučajevima utjecati na raspoloženje djeteta. U suprotnom, sporiji tempo i ritam te slabija dinamika dovode do relaksirajućih aktivnosti. Česti instrumenti u predškolskim glazbenim aktivnostima jesu: zvončići, bubanj, ksilofon, zvečke, triangl...

Moguća rješenja za budući pozitivan razvoj odnosa glazbe i djeteta bila bi: personaliziranje, prilagodba sa svrhom pristupačnosti, integracija tehnologije... Nadalje, neki od potencijalnih prijedloga stvaralačkih glazbenih aktivnosti i poticanja javne edukacije bili bi: adekvatna edukacija javnosti o vezi između djece s teškoćama u razvoju i glazbe, održavanje radionica i zabavnih humanitarnih događaja, prilagodba predškolskih glazbenih aktivnosti zavičaju i kulturnim običajima te učenje djece i odraslih o različitim tehnikama opuštanja.

Sve navedene metode, tehnike i prijedlozi osmišljeni su s finalnim ciljem boljega, prilagođenijeg i lakšeg predškolskog obrazovanja za djecu s teškoćama u razvoju, za odgojitelje i obitelji.

LITERATURA

1. Bouillet, D. (2011). Kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi za inkluzivnu praksu. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (2), 323-338.
2. Bouillet, D. (2019). *Inkluzivno obrazovanje: odabrane teme*. Zagreb, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
3. Bouillet, D., Blanuša Trošelj, D., Skočić Mihić, S. & Petrić, V. (2021). *Inkluzivno obrazovanje odgojitelja djece rane i predškolske dobi: priručnik za sveučilišne nastavnike*. Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
4. Campbell, D. (2005). *Mozart efekt : Primjena moći glazbe na iscjeljenje tijela, jačanje uma i oslobođenje kreativnog duha*. Čakovec: Dvostruka Duga d.o.o.
5. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Mali profesor.
6. Hilbert, D. (2014). Perceptions of Parents of Young Children with and without Disabilities Attending Inclusive Preschool Programs. *Journal of Education and Learning*, 3 (4), 49-59.
7. Hrvatska udruga muzikoterapeuta na adresi <http://www.muzikoterapeuti.hr/>
8. Jurišić, G, Sam Palmić R. (2002). *Brojalica: snažni glazbeni poticaj*. Rijeka: Adamić
9. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2004.). Preuzeto s: <https://mzom.gov.hr/istaknute teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>
10. Mozart efekt, mrežno izdanje na adresi <https://www.muzika.hr/postoji-li-i-sto-je-mozart-efekt/>
11. Muzikoterapija i mentalno zdravlje (2016.). Preuzeto s: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://www.vmspd.com/wp-content/uploads/2016/09/Muzikoterapija-i-mentalno-zdravlje-prez.pdf>
12. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NN 05/15). Preuzeto 17.07.2024. s: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalnikurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>
13. Pavković, A. (2019). *Glazbeni doživljaj djece kroz pokret i ples*. (Završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska). Preuzeto s <https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A1298/datastream/PDF/view>

14. Rider, M. S. (1987). Music therapy: Therapy for debilitated musicians. *Music Therapy Perspectives*, 4, 40–43.
15. Slunjski, E., Šagud, M., Brajša-Žganec, A. (2006). Kompetencije odgojitelja u vrtiću – organizaciji koja uči. *Pedagoški istraživanja*. 3, str. 45-57.
16. Standley, J. M. (1986). Music research in medical/dental treatment: Meta-analysis and clinical applications. *Journal of Music Therapy*, 23(2), 56–122.
17. Suzuki, S. (2002). *Odgoj s ljubavlju: glazbom do neslućenih sposobnosti*. Zagreb: Centar za glazbenu poduku.
18. Svalina, V. (2009), *Glazboterapija i djeca s posebnim potrebama* [“Music therapy and children with special needs”], *Tonovi*, 53, pp. 144–153.
19. Škrbina, D. (2013). *Art terapija i kreativnost*. Zagreb: VEBLE commerce.
20. Šmit, M. B. (2001). *Glazbom do govora*. Naklada Haid. Zagreb
21. Učenici sa posebnim potrebama. Mr.sc. Luka Marinović (2002.)
22. Vidulin, S. (2016). Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja. *Život i škola*, LXII(1) str. 221-234. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/165136>
23. Visoka medicinska škola Prijedor, Muzikoterapija i mentalno zdravlje (2016.)

POPIS TABLICA I SLIKA

Slika 1 - METODE GLAZBENE TERAPIJE .	9
Slika 2 - Zvončići.....	14
Slika 3 - Zvečke	14
Slika 4 - Drvene udaraljke	15
Slika 5 - Ksilofon.....	15
Slika 6 - Frula.....	15

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Marije Blagus